

FINANSKRIS — FÖRTROENDEKRIS

ÅRETS statsverksproposition har kommit som en kalldusch för vårt folk. Statsfinanserna är ur balans, och finansministern kräver nya skatter till de redan förut tunga pålagorna. Bakom det inträffade ligger inte några plötsligt inträffade, fullkomligt oberäknliga händelser. Finansplanen är snarare ett bevis för den brist på planmässighet och förutseende som präglat efterkrigstidens finanspolitik. Vi har haft högkonjunktur med flödande statsinkomster, och detta har betraktats som någonting självfallet och för all framtid beständigt. En regim som i vissa fall gärna söker argument från 1930-talets ekonomiska krisläge har i praktiken handlat som om inkomstsidan icke vore något problem. Likt en svällande ballong har utgiftsstaten undan för undan blåsts upp och fägnat med sitt glimrande färgspel i inflationens solstrålar. Nu håller det hela på att spricka.

Att spilla många ord på den s. k. totalbalanseringen, detta finansministerns speciella bidrag till utvecklingen av den statsfinansiella metodiken, är onödig. Metoden har prövats och befunnits misslyckad. Redan första gången, budgetåret 1956/57, blev det en brist på drift-

och kapitalbudgeten sammantagna å ca 800 milj. kronor. Under löpande år beräknas den komma att fördubblas. Och redan från början kalkylerar nu finansministern för 1958/59 med ett underskott å totalbudgeten å 1 600 milj. kronor, trots att långtifrån alla utgifter är medtagna. Totalbalanseringens idé var att staten skulle täcka såväl drifts- som kapitalutgifter med skatter och andra löpande inkomster och således icke behöva anlita lånemarknaden. I själva verket har, trots de höga skatterna, avsevärda belopp fått anskaffas genom lån, och statskulden har i motsvarande mån stigit.

Det allvarliga i läget är att numera inte ens statens löpande utgifter kan täckas med löpande inkomster. Detta framgår av årets finansplan, men tendensen har varit uppenbar redan förut. Driftbudgeten slutade 1956/57 med ett underskott å 570 milj. kronor. I år beräknas detta stiga till över 600 milj. kronor. Och för 1958/59 nödgas finansministern kräva ökade skatter för att täcka en avsevärt mycket större brist. Visserligen har underskottet i föreliggande preliminära budget uppskattats till 200 milj. kronor, inklusive beräknade anslagsöverskri-

danden och reservationsmedelsförändringar, men då har försvarsbudgeten lämnats praktiskt taget orörd samt flera andra ofrånkomliga utgiftsökningar icke tagits med. Regeringen har helt enkelt förlorat kontrollen över den statsfinansiella utvecklingen.

Vilka skatteökningar som behövs är icke angivet, och på vad sätt de skall genomföras — via redan nu befintliga skatteformer eller genom införande av allmän omsättningskatt — får vi icke veta. Det enda som sägs är att det ökade intäktbehovet skulle bero på försvarskostnaderna.

Formellt sett förefaller kanske denna motivering oklanderlig, men i realiteten är den icke riktig. Det är precis lika befogat att säga, att det ökade skattebehovet beror på exempelvis den utgiftsstegring å 113 milj. kronor som finansministern skyndsamt noterat för den planerade men icke ännu beslutade folkpensionsreformen och på skatteersättningen med 285 milj. kronor till kommunerna. De civila utgifterna beräknas dock komma att ökas med inte mindre än 800 milj. kronor eller med 10 % i jämförelse med nu löpande budgetår.

Försvarsfrågan har i årtal förhållats och försumrats, men ingen — inte ens i kanslihuset — bör ha varit omedveten om att den förr eller senare måste föranleda avsevärt ökade medelanspråk. Under tiden har man emellertid för allehanda andra ändamål till bristningsgrän-

sen intecknat statens resurser, så att vi nu, när försvarsfrågan står inför eller bör befinna sig inför sin lösning, inte har några medel till övers. Anledningen till att herr Sträng nu ropar på skattehöjningar är inte försvaret utan den fantastiska brist på förutseende och planmässighet som karakteriserat regeringens finanspolitik.

Vi får en riktigare bild av orsakerna till den nuvarande situationen, om vi inte begränsar oss till årets finansplan utan kastar en blick tillbaka på den statsfinansiella utvecklingen under efterkrigstiden. Inkomsterna på driftbudgeten steg mellan budgetåren 1946/47 och 1956/57 med 196 %, huvudsakligen på grund av den stegring med 350 % som skett i fråga om intäkterna från de direkta skatterna och med 400 % från automobilskatte-medlen. Stegringen av intäkterna från indirekta skatter stannade vid 87 % och från övriga inkomster vid 93 %. Statsutgifterna gick upp med 248 %. De starkast pådrivande krafterna var härvidlag utgifterna för socialdepartementet med en stegring av 473 % och för vägväsendet med en ökning av 456 %. Ökningen av försvarsdepartementets utgifter stannade vid 213 % och av övriga utgifter med 172 %. Detta är bakgrunden till vad som nu håller på att ske. Att lasta just försvaret för de vacklande statsfinanserna är att göra våld på verkligheten.

Att finansministern vidtagit en rad manipulationer i budgeten för

att få slutresultatet att icke te sig ännu värre än det nu föreligger är uppenbart. Här skall pekats endast på en på sitt sätt uppseendeväckande detalj.

För några år sedan gjordes en kraftig skärpning av bolagsskatten. Den motiverades med att det endast gällde att i ett inflationsläge begränsa bolagens likviditet och investeringslusta och därför skulle medlen »steriliseras» genom att avsättas till budgetutjämningsfonden och ej disponeras för löpande statsutgifter. Sådan avsättning skedde första gången, dvs. 1955/56. Men sedan har man ändrat sig. Budgetåret 1956/57 sattes medlen åt sidan för framtida pensionsändamål — som en grundplåt för den planerade men icke ännu beslutade pensionsreformen. Och i den nu framlagda budgeten anses den extra och såsom tillfällig betraktade bolagsskatten inte alls böra steriliseras eller reserveras utan skall i stället omedelbart disponeras i den allmänna budgeten. Förfarandet är typiskt för den nuvarande regeringen. Motsvarande manövrar har vi upplevt förut. Man pålägger extra skatter

för att bekämpa inflationen och understryker deras tillfälliga natur, men när medlen flyter in bakar man in den nya pålagan bland de ordinarie inkomsterna för att finansiera en hastigt svällande och starkt inflationsdrivande utgiftsstat.

Inte mindre uppseendeväckande är emellertid den budgivning i det politiska spelet som finansministern passat på att göra just i anslutning till den extra bolagsskatten. En avveckling av denna skall kunna ske endast »i samband med införandet av en på arbetsgivarebidrag baserad lagfäst tjänstepensionering». Alltså, denna extraordinära, konjunkturpolitiskt betingade pålaga lyftes bort endast om regeringens linje 1 i pensionsfrågan accepteras! Med mera ohöljd cynism har sällan opålitligheten i regeringens utfästelser och deklamationer blivit manifesterad.

Statsverkspropositionen är ett allvarligt vittnesbörd om ihålligheten i vår statsfinansiella situation. Den har totalt rubbat förtroendet för regeringen och den ekonomiska politik som förts.